

RĂSPUNDEREA CIVILĂ PENTRU MALPRACTICUL PROFESIONAL

- Rezumatul Tezei de Doctorat -

Cuvinte cheie: răspunderea civilă pentru malpraxis, profesionist - medic, avocat, notar, expert judiciar, arbitru, arhitect, transportator, obligațiile specifice.

Evoluția sistemului juridic în condițiile societății moderne a condus la îmbogățirea și perfecționarea științei dreptului¹. Fără îndoială, aceasta a determinat un amplu și complex proces de metamorfozare a instituției răspunderii civile, pentru a corespunde necesității asigurării unei protecții eficiente a victimelor faptelor ilicite, de la momentul anticipativ al prefigurării pericolului producerii unor daune, până la repararea integrală a acestora.

În acest context, a avut loc o *specializarea răspunderii civile aplicabile în materia exercitării unor profesii sau malpraxisului profesional* cu privire la prejudiciile cauzate atât beneficiarilor prestațiilor, cât și terțelor persoane, în demersul agravării acestei răspunderi și prevenirea prejudiciilor victimelor inocente. Treptat, s-a conturat ca ipoteză distinctă, autonomă, de răspundere, dobândind noi valențe, în raport de orientările tradiționale². S-a constatat faptul că, toate criteriile care delimitează cele două forme ale răspunderii civile – răspunderea contractuală și cea delictuală – sunt insuficiente în raport de ceea ce semnifică răspunderea profesională. Răspunderea civilă a profesioniștilor nu poate fi catalogată drept o răspundere strict contractuală sau delictuală, dat fiind faptul că este o răspundere esențialmente fundamentată pe etica specifică exercitării unei profesii³. În aceste condiții s-a concretizat un nou argument de natură a justifica angajarea acestei răspunderi: deontologia și etica profesională, care situează răspunderea profesionistului ca o ipoteză de răspundere specială, *de tipul al III-lea*⁴. Așadar, pe tărâmul răspunderii civile profesionale asistăm la „neantizarea” dihotomiei dintre răspunderea delictuală și cea contractuală, persoană responsabilă

¹ Ph. le Tourneau, *Droit de la responsabilité et des contrats*, Dalloz action, 2010-2011, Paris 2010, p. 975.

²Y. Avril, *Responsabilité des avocats*, Editura Dalloz Référence, Paris, 2008.

³Y. Avril, *Le fondement de la responsabilité civile de l'avocat*, Editura Recueil Dalloz 2009, p. 995.

⁴ L.R.Boilă, *Răspunderea civilă delictuală subiectivă*, Editura C.H,Beck, București, 2009, p. 416-428.

fiind obligată să satisfacă cerințele victimelor indiferent dacă este sau nu parter contractual.

Încă din anul 1982, în doctrina juridică franceză, reputatul autor Philippe le Tourneau⁵ a atras atenția asupra necesității recunoașterii răspunderii profesioniștilor, consacrand ideea privind existența unui *drept special al răspunderii profesioniștilor*. S-a subliniat faptul că trebuie depășite obstacolele opozițiilor dreptului civil, cât și ale dreptului comercial, ale răspunderii contractuale și ale răspunderii delictuale, cu mențiunea că avem nevoie de o autonomie reală a răspunderii profesioniștilor⁶.

În practică, apar tot mai multe contracte speciale, derivate din contractele uzuale, dar care urmăresc satisfacerea unor nevoi aparte. Fără îndoială inovațiile aduse sunt numeroase, deoarece contractele cunosc noi aplicații, ceea ce constituie o adevărată provocare pentru știința dreptului privind interpretarea acestora și stabilirea regimului juridic aplicabil. Reglementările dreptului pozitiv au determinat substanțiale modificări în practica contractuală⁷. Această dezvoltare a condus la delimitarea unor reguli speciale circumscrise dreptului contractelor profesionale, caracterizată prin diligență profesională, care impune o multitudine de obligații specifice, ingenioase, subtile. Aceste contracte sunt fundamentate pe valori morale, care privesc relațiile de afaceri, cum este onoarea, prietenia, amabilitatea, integritatea, loialitatea, răbdarea, cu implicații în plan juridic. Din această perspectivă, obligațiile profesionistului sunt circumscrise competenței, respectului și probității științifice.

Tocmai de aceea, s-a constatat faptul că răspunderea civilă a profesioniștilor nu poate fi încadrată strict într-o matriță, ci presupune doar stabilirea unor *criterii speciale de evaluare* pe baza cărora să poată fi stabilită natura juridică, condițiile specifice și fundamentele acesteia.

Tema aleasă o considerăm a fi actuală și interesantă. Constatăm că această problematică incită tot mai mult interesul teoreticienilor, dar mai ales al practicienilor dreptului, fiind adeseori invocată în soluționarea spețelor supuse judecății.

⁵ Ph. le Tourneau, *La responsabilité civile*, 3e éd., Paris, 1982, Dalloz, n° 1373; Ph. le Tourneau, *Quelques aspects des responsabilités professionnelles*, Gaz. Pal. 1986.2. Doctr. 616 ; Ph. le Tourneau, *De l'allègement de l'obligation de renseignements ou de conseil*, D. 1987. Chron. 101.

⁶ În acest sens, P. Serlooten, *Vers une responsabilité professionnelle*, Mélanges Hébraud, 1981, p. 805; G. Viney, *La responsabilité*, 1982, LGDJ, n° 244.

⁷G. Marty, P. Raynaud, *Les obligations*, 2e éd., par P. Raynaud, 1988, Sirey, n° 52 s. ; G. Cornu, *L'évolution du droit des contrats en France, Journées de la société de législation comparée*, 1979, Rev. int. dr. comp., n° spécial, vol. 1, p. 447 s. ; Ph. le Tourneau, *Quelques aspects de l'évolution des contrats*, Mélanges offerts à Pierre Raynaud, Dalloz, 1985, p. 349 s. ; J. Savatier, *L'évolution contemporaine du droit des contrats*, PUF, 1986.

În structura lucrării, ne-am propus ca în cadrul Titlului I să sintetizăm semnificațiile etico-juridice ale acestei răspunderi și să delimităm categoria persoanelor responsabile vizate, încercând să susținem cu argumente temeinice necesitatea recunoașterii unei răspunderi autonome, distincte în raport de alte ipoteze de răspundere, de natură a asigura o protecție eficientă victimelor inocente. Discutăm despre o răspundere agravată, motivată de pricepere, măiestrie, informație, cunoaștere în fața riscului producerii de prejudicii pentru beneficiarul prestației.

Ca *ipoteză specială de răspundere juridică, răspunderea civilă pentru malpraxisul profesional* reprezintă acel raport juridic care se naște prin încălcarea de către anumite categorii de persoane, denumite generic *profesioniști*, a regulilor de conduită stabilite de lege sau de corpul profesional din care fac parte, cauzând un prejudiciu altei persoane, cu privire la care se naște obligația reparării acestuia⁸. Analizat ca *instituție juridică, malpraxisul* reunește normele care reglementează această obligație de despăgubire a victimei, raportată la fapta contractuală sau extra-contractuală a profesionistului.

Calitatea de *profesionist* delimitează o categorie distinctă de persoane responsabile⁹, cărora li se impune o conduită ireproșabilă. Profesionistul trebuie să își exercite activitatea în societate cu o maximă diligență și doar în baza unei temeinice pregătiri, astfel încât să poată preveni eventualitatea vătămării sau prejudicierii persoanelor care beneficiază de serviciile sale. Activitatea profesională este recunoscută ca fiind un criteriu obiectiv în raport de care sunt evaluate condițiile speciale de angajare a răspunderii pentru prejudicii.

Actualul Cod civil adoptat prin Legea nr.287/2009¹⁰, în vigoare de la 1 octombrie 2011, adoptă concepția monistă asupra dreptului privat și introduce noțiunea juridică de „*profesionist*”, prin raportare la termenul de „*întreprindere*”. Potrivit alin. (2) al art.3 C.civ, „*sunt considerați profesioniști toți cei care exploatează o întreprindere*”.

¹¹Constatăm faptul că nici în Codul civil, precum nici în Legea de punere în aplicare a

⁸ D. Cimpoeru, *Malpraxisul*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 5.

⁹ Ph. le Tourneau, op. cit. , p. 976.

¹⁰ Legea 287/2009 privind Noul Cod Civil, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505/2011.

¹¹ În Cartea a V-a – „*Despre obligații*” a actualului Cod civil au fost cuprinse o serie de contracte considerate a fi esențialmente comerciale, precum sunt *contractul de comision* (art. 2043-2053), *contractul de consignație* (art. 2054-2063), *de expediție* (art. 2064-2071), *de agenție* (art. 2072- 2095), *de intermediere* (art. 2096-2102), *contractul de antrepriză* (art. 1851-1880), *de report* (art. 1772-1776), *de furnizare* (art. 1766-1771), *contractul de depozit hotelier* (art. 2127-2137), *contractul de*

acestui, Legea nr.71/2011¹², nu există o definiție sintetică a noțiunii de „*profesionist*”, respectiv a celei de „*întreprindere*”, astfel că nu sunt indicate criteriile de ordin legal privind identificarea profesionistului față de alte subiecte de drept implicate în raporturi juridice.

În esență, profesionistul este cel care desfășoară, singur sau împreună cu mai multe persoane, anumite activități încadrate în sfera producției, prestărilor de servicii, administrare sau de înstrăinare de bunuri¹³. Această activitate este una organizată, fiind supusă unor reguli speciale reglementate prin norme juridice, nefiind una ocazională, sporadică. În plus, activitatea profesionistului presupune un exercițiu sistematic, o anumită durată, ceea ce înseamnă că nu este una ocazională, sporadică, întâmplătoare. Exploatarea unei întreprinderi nu este condiționată de obținerea unui anumit profit, ceea ce înseamnă că activitatea profesionistului este la fel de exigent analizată în toate cazurile, chiar și atunci când a acționat voluntar, fără a fi remunerat sau fără a urmări obținerea unui avantaj.

Într-o analiză comparativă, remarcăm faptul că în doctrina juridică franceză¹⁴, fiind examinate elementele definiției ale *profesioniștilor*, au fost identificate șapte criterii interdependente în funcție de care poate fi delimitată sfera acestor persoane responsabile. Acestea sunt: calitatea specială a persoanei determinată de faptul că în activitatea sa urmărește realizarea unui interes economic, cu o anumită utilitate; exercitarea unei activități licite de prestări de servicii, de producție sau de distribuție de bunuri; derularea activității în mod curent, consecvent; caracterul esențialmente oneros al activității; organizarea funcțională, sistematică a activității, orientată spre realizarea obiectului acesteia; competența și cunoștințele temeinice pe care trebuie să le dețină profesionistul, ceea ce constituie un important avantaj de natură să atragă încrederea clienților; respectiv, exercitarea unei anumite autorități asupra persoanelor implicate în executarea obligațiilor contractuale ale profesionistului și în relația sa cu clientul.

Fundamentul răspunderii civile a profesionistului, alături de finalitatea sa – repararea integrală a prejudiciilor cauzate, constituie o problemă centrală, de maxim

cont curent (art. 2171-2183), *contul bancar curent și alte contracte bancare* (art. 2184-2198), *contractul de asigurare* (art. 2199-2241).

¹² Legea nr. 71/2011 denumită Legea de punere în aplicare a noului Cod civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011.

¹³ În acest sens, S. D. Cârpenaru, *Tratat de drept comercial român*, Ediția a V-a, actualizată, Universul Juridic, București, 2016, p. 40 și urm., nr. 50 și urm.

¹⁴ Ph. le Tourneau, *Responsabilité civile professionnelle*, 2e édition, Ed. Dalloz, Paris, 2005, p. 6, 0.12.

interes a acestei instituții juridice. Dispozițiile legale aplicabile în domeniu nu oferă o soluție de sine stătătoare aplicabilă în toate cazurile în care este activată această răspundere specială.

Prin însăși specificul muncii sale, profesionistul este responsabil pentru modul de îndeplinire a unei *obligații de mijloace*, fiind antrenată răspunderea sa doar în măsura în care se dovedește faptul că a încălcat cu vinovăție o regulă deontologică profesională¹⁵. Se cuvine să precizăm faptul că în sarcina profesionistului sunt reglementate și unele *obligații de rezultat* care impun diligența maximă pentru îndeplinirea acesteia, cum ar fi spre exemplu, obligația avocatului de a se prezenta la audierea clientului său, de a redacta un act, de a promova o cale de atac în termenul legal etc. Sau obligația arhitectului de a preda proiectul la termenul stabilit ori obligația consultantului bancar de a prezenta clientului toate ofertele de creditare. Ceea ce este specific acestor obligații este faptul că simpla neajungere la rezultatul stabilit antrenează răspunderea profesionistului pentru demersurile sale profesionale, prezumându-se culpa acestuia.

Pornind de la cele evidențiate și utilizând un raționament logico juridic, putem afirma că răspunderea civilă a profesionistului este prin esența atribuțiilor sale, în general, o răspundere *subiectivă*, fundamentată pe elementul *vinovăției*. În unele cazuri, când avem în vedere o *obligație de rezultat*, răspunderea civilă a profesionistului este fundamentată obiectiv pe *ideea garanției obiective a riscului de activitate*¹⁶. Aceiași este situația și când vorbim despre răspunderea profesionistului pentru alte persoane, precum cea a personalului administrativ sau a stagiatarului care lucrează în subordinea sa.

Libertatea exercitării unei profesii este corelată cu responsabilitatea profesioniștilor, îndeosebi celor care desfășoară activități periculoase. Tocmai de aceea, un profesionist trebuie să fie diligent și competent, să stăpânească riscurile și să prevină păgubirea altor persoane. În anumite situații, în mod excepțional, se poate discuta despre intervenția factorului aleatoriu sau soarta destinului, dar de regulă riscurile pot și trebuie să fie anticipate și evitate. În activitatea sa, profesionistul trebuie să urmărească securitatea absolută a actelor și faptelor pe care le îndeplinește, ceea ce presupune cunoaștere, cercetare, perseverență, evitarea pericolului vătămării altor

¹⁵ L.Pop, *Faptele juridice ilicite și celelalte fapte juridice extracontractuale cauzatoare de prejudicii (răspunderea civilă delictuală sau extracontractuală)*, p.303 și urm. în L.Pop, I.F.Popa, S.I.Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile conform noului Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2012

¹⁶ L.Pop, idem. , p. 404 în L.Pop, I.F.Popa, S.I.Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile conform noului Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2012.

persoane¹⁷.

Normele dreptului pozitiv impun profesionistului respectarea unor obligații specifice, stabilind condițiile exercitării activității, dar și răspunderea care îi incumbă pentru încălcarea lor. Astfel, în unele domenii de activitate este reglementată angajarea răspunderii specialiștilor cum sunt medici, farmaciști, dentiști, avocați, executori judecătorești, lichidatori, consilieri bancari, arhitecți, constructori etc. Aceste norme au drept obiectiv consolidarea poziției beneficiarului, creditor al despăgubirilor, ale căror drepturi sunt tot mai eficient protejate, asigurând un nou echilibru.

În relația lor cu non-profesioniștii sau profanii, specialiștii sunt cei percepuți, informați, documentați, ceea ce le asigură o poziție de superioritate datorită căreia ar putea abuza de ignoranța sau lipsa de experiență a acestora din urmă. O asemenea abordare a condus la crearea unei stări de spirit în dreptul contemporan privind modul particular de aplicare al regulilor dreptului clasic în aceste raporturi juridice dintre specialist și victimă, din dorința protejării „*părții slabe*”, respectiv a beneficiarului serviciului, care este un profan în domeniu.

În continuarea lucrării noastre, în Titlul II, am apreciat ca fiind utilă prezentarea informațiilor privind *răspunderea delictuală*, respectiv *răspunderea contractuală a profesioniștilor*, având în vedere că potrivit orientărilor tradiționale această instituție juridică izvorăște din acte și din delikte civile.

Reglementarea răspunderii civile se regăsește în prevederile Codului civil, Cartea a V-a „*Despre obligații*”, Titlul II „*Izvoarele obligațiilor*”, Capitolul IV „*Răspunderea civilă*” structurat în șase secțiuni. În cuprinsul articolelor 1349 și 1350 C.civ. Sunt instituite cu valoare de principiu regulile aplicabile ipotezelor de răspundere delictuală sau extra-contractuală și de răspundere contractuală.¹⁸

Pornind de la analiza punctuală a acestor prevederi legale, am încercat să prezentăm sistematic condițiile speciale privind angajarea răspunderii profesionistului din perspectiva celor două forme ale răspunderii civile, delictuală și contractuală. Demersul nostru a vizat o demonstrație pertinentă în susținerea ideii *unicității și specificității malpraxisului profesional*, indiferent de regimul juridic aplicabil,

¹⁷ Ph. le Tourneau, *Droit de la responsabilité et des contrats*, Dalloz action, 2010-2011, Paris 2010, p.977.

¹⁸ L.R.Boilă, *Comentariile art.1349 și 1350 Cod civil*, în lucrarea Fl.A.Baias, E.Chelaru, R.constantinovic, I.Macovei, coordonatori, „*Noul Cod civil. Comentarii pe articole. Art.1-2664*”, Editura Ch.Beck,București, 2012.

justificat de consacrarea unui fundament juridic comun, esențialmente de natură obiectivă privind asumarea riscurilor exercitării unei profesii sau cele privind exploatarea unei întreprinderi. Cu alte cuvinte, indiferent de forma juridică a răspunderii civile, malpraxisul profesional are același scop: *restabilirea echilibrului social distrus prin comiterea unei fapte prejudiciabile prin repunerea victimei în situația anterioară comiterii acestuia.*

În Titlul următor, am abordat *regulile specifice răspunderii profesioniștilor*, încercând să argumentăm temeinic necesitatea recunoașterii unei răspunderi de tipul al treilea, care nu se identifică pe deplin cu răspunderea contractuală sau delictuală tradițională. Analiza conținutului raportului juridic obligațional în care participă în calitate de debitor, un profesionist, implică prezentarea sistematică a obligațiilor civile pe care acesta, în temeiul legii sau al contractului și le asumă față de beneficiarul prestației. În elaborarea studiului am avut în vedere divizarea obligațiilor specifice profesioniștilor propusă în doctrina juridică franceză¹⁹ în două mari categorii: *obligații generale*, asumate în toate raporturile juridice, atât cele extra-contractuale, cât și cele contractuale, opozabile *erga omnes* și *obligații speciale* care rezultă în mod expres sau tacit din cuprinsul anumitor prevederi contractuale.

În prima categorie am examinat regimul juridic și caracteristicile esențiale ale obligației de informare, respectiv obligații ei de securitate care incubă profesionistului cu titlu general și absolut, regăsindu-se fără excepție în privința oricărei profesii.

Cea de-a doua categorie care vizează obligațiile speciale ale profesionistului am împărțit-o în trei subcategorii: obligații care decurg din loialitatea contractuală, obligații care vizează loialitatea față de co-contractant și obligații care decurg din Principiul Eficienței.

În prima subcategorie am surprins: obligația de executare a contractului, obligația de cooperare, obligația specială de informare, respectiv obligația specială de securitate.

Am încercat să trasăm coordonatele de identificare și definire și în privința celei de-a doua subcategorie apreciind că aceasta include: obligația de fidelitate, obligația profesionistului de a respecta interesul partenerului său contractual, obligația profesionistului de a manifesta un comportament activ, obligația profesionistului de a persevera, obligația de transparență, obligația profesionistului de a facilita partenerului

¹⁹ Ph.le Tourneau, *Droit de la responsabilité et des contrats. Régimes d'indemnisation*, Dixième édition, 2014, Dalloz Action, p. 1171-1175, nr. 3567 și urm..

său executarea contractuală, dar și datorii de ordin moral, precum răbdarea, onoarea, discreția, probitatea, coerența.

În ceea ce privește cea de-a treia subcategorie, privind obligațiile profesionistului care decurg din Principiul Eficienței, am analizat cu acest titlu: obligația profesionistului de a observa dacă concursul muncii sale poate conduce la rezultatul solicitat de către client, obligația profesionistului de a deține competențele necesare, obligația de formare continuă, obligația profesionistului de a manifesta spirit de inițiativă, obligația profesionistului de anticipare a posibilelor incidente de natură a afecta beneficiarul prestației, respectiv obligația profesionistului de a-și îndeplini atribuțiile cu promptitudine.

În partea finală a Titlului III, identificat principalele variabile care pot afecta mecanismul juridic al acțiunii în angajarea răspunderii profesionistului, apreciind că acestea pot fi catalogate în funcție de persoana clientului sau cea profesionistului și în raport de circumstanțele efective ale speței, precum sunt situațiile de urgență, gratuitatea serviciului oferit de profesionist, uzanțele statornicite în domeniul respectiv și alte asemenea.

În Titlul IV al lucrării, ne-am propus exemplificarea *regimurilor particulare de răspundere a profesioniștilor în diferite domenii de activitate*. Secțiunea a I-a vizează identificarea coordonatelor angajării răspunderii medicului în calitate de profesionist.

Pilonul central al construcției juridice privind malpraxisul profesional medical îl reprezintă asigurarea unei protecții depline și eficiente a pacientului. Ansamblul normelor juridice incidente în domeniu prefigurează un nou fundament aplicabil în domeniu, reprezentat de Principiul Precauțiunii (art.4, alin. (1), lit. f) din Legea nr.95/2006). Acest avizează cu precădere instituirea unor reguli de protecție sporită în fața pericolelor grave, prezente sau viitoare, știute sau neștiute, privind accidentele medicale.

Munca medicului presupune ocrotirea vieții pacientului cu respectarea drepturilor personalității acestuia, îndeosebi cel privind demnitatea sa. Relația dintre medic și pacient are ca principal obiectiv acordarea îngrijirilor medicale, efectuarea intervenției sau tratamentului corespunzător diagnosticului stabilit, ceea ce implică pe lângă un înalt nivel de pregătire profesională și științifică, încredere, răbdare, discreție, dar și respectarea drepturilor acestuia la informare, la securitate, la confidențialitate. Medicul trebuie să manifeste o preocupare aparte față de fiecare pacient al său, să se

folosească de toate cunoștințele sale, competența și experiența dobândită pentru a aplica cel mai eficient tratament, pentru a realiza cea mai bună intervenție²⁰.

După prezentarea cadrului legal național și analiza condițiilor esențiale pentru angajarea acestei răspunderi, am procedat la examinarea principalelor obligații ale personalului medical față de pacienți, din perspectiva soluțiilor jurisprudențiale și a interpretărilor doctrinare, grupându-le în patru categorii: *obligația fundamentală de acordare de îngrijiri medicale în conformitate cu normele științifice în vigoare la acel moment, obligația de informare, obligația de securitate și obligația de confidențialitate*.

De asemenea, am analizat și răspunderea unității sanitare publice și private și cea a profesionistului care își desfășoară activitatea în cadrul unei echipe pentru a sublinia elementele specifice ale „*faptei ilicite*” cauzatoare de prejudicii care declanșează mecanismul răspunderii civile. În partea finală am încercat să surprindem impactul introducerii noilor tehnici și proceduri medicale în materia răspunderii civile, prezentând „*telemedicina*” ca o nouă provocare într-un domeniu al profesioniștilor aflat în continuă schimbare.

În Secțiunea a II-a am prezentat răspunderea avocatului pentru prejudiciile cauzate în exercitarea profesiei clienților, dar și terțelor persoane, apreciind că aceasta se prefigurează ca ipoteză distinctă, autonomă, de răspundere care dobândește treptat noi valențe, remarcându-se în raport de orientările tradiționale²¹. Am identificat cadrul legal național, după care am dezbătut problematica naturii juridice a acestei răspunderii, apreciind că, de principiu, constituie o răspundere de tipul al treilea, fiind însă catalogată de către jurisprudență ca o răspundere esențialmente contractuală. În continuare am analizat obligațiile speciale ce incumbă acestui profesionist, grupându-le în trei categorii: obligații de asistență, de reprezentare și de consiliere.

În ceea ce privește problematica fundamentului acestui tip special de răspundere, am observat că dispozițiile legale incidente în domeniu nu oferă o soluție aplicabilă în toate cazurile în care este activată răspunderea profesionistului, astfel că revine doctrinei și jurisprudenței rolul de a decela această problemă juridică. Având în vedere faptul că, obligațiile avocatului sunt calificate ca fiind esențialmente *obligații de*

²⁰Ph.le Tourneau, *Droit de la responsabilité et des contrats, Régimes d'indemnisation*, Dixième Edition, Dalloz, Paris, februarie 2014, p. 1272, nr. 4190.

²¹Yves Avril, *Responsabilité des avocats*, Editura Dalloz Référence, Paris, 2008.

mijloace, de a depune toată măiestria și priceperea lor în desfășurarea atribuțiilor încredințate pentru apărarea și sprijinirea clientului, este vizată cu precădere o răspundere subiectivă, fundamentată pe elementul vinovăției. Trebuie menționat faptul că în sfera de activitate a avocatului, se pot concretiza și *obligatii de rezultat*, care antrenează răspunderea profesionistului în mod automat prin simpla neajungere la *rezultatul* scontat, aflându-ne în prezența unei răspunderi fundamentate obiectiv pe *ideea garanției obiective a riscului de activitate*²².

Am concluzionat această parte a studiului nostru prin sublinierea faptului că în societatea modernă, perfecționarea instituțională și funcțională este consolidată prin respectarea celor mai bune practici legate de funcționarea sistemului judiciar, asigurarea unei depline compatibilități între aceasta și legislația aplicabilă. În acest context, justiția constituie o funcție fundamentală a statului, iar administrarea ei reprezintă un atribut esențial al puterii suverane a acestuia. Rolul avocaților în funcționarea sistemului judiciar este deosebit de important. Acesta se manifestă pe două planuri: protecția drepturilor și intereselor legitime prin drept și acces la apărarea calificată, respectiv, înfăptuirea actului de justiție prin apărarea intereselor generale ale societății, a ordinii de drept. Pe aceste coordonate, Codul deontologic și principiile fundamentale ale exercitării profesiei de avocat reprezintă principalele repere care ghidează îndeplinirea misiunii avocatului în societate. Respectarea acestora este esențială în vederea asigurării ordinii de drept. Ori de câte ori, fapta culpabilă a acestui profesionist conduce la producerea unui prejudiciu clientului sau unei terțe persoane este necesară angajarea răspunderii avocatului și obligarea acestuia la repararea integrală a pagubei.

Secțiunea a III-a a Titlului IV vizează răspunderea civilă a notarului public în calitate sa de profesionist. Pornind de la identificarea cadrului legal incident în domeniu, am încercat să trasăm coordonatele fundamentului acestei răspunderii. Dacă în privința răspunderii ce izvorăște din *funcția de autentificare* nu se ridică probleme deosebite în raport de fundamentul acesteia, obligațiile profesionale ale notarului fiind obligații expres stabilite prin dispozițiile Legii 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale, în situația celei de-a doua categorii de obligații ale notarului ce rezultă din

²² L.Pop, *Faptele juridice ilicite și celelalte fapte juridice extracontractuale cauzatoare de prejudicii (răspunderea civilă delictuală sau extracontractuală)*, p. 404 în L.Pop, I.F.Popa, S.I.Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile conform noului Cod civil*, Editura Universul Juridic, București, 2012.

rolul său de *consultanță juridică* sunt necesare o serie de aprecieri mai amănunțite.

Aceasta există în sarcina notarului în timpul elaborării oricărui act autentic sau cu dată certă, dar și atunci când clientul vine la cabinetul acestuia căutând un sfat juridic. Obligațiile de consiliere derivă din îndatoririle legale fundamentale ale notarului și prin urmare, prezintă o importanță considerabilă în cadrul exercitării profesiei de notar, regăsindu-se cu privire la orice activitate întreprinsă de acest profesionist. În orice caz, este de preferat stabilirea fundamentului răspunderii notariale în concret, de la caz la caz, în funcție de circumstanțe și de rolul asumat de profesionist, mai ales datorită faptului că în practică se pot concretiza cele mai diverse ipoteze, precum ar fi cea în care notarul își depășește atribuțiile și își asumă rolul unui veritabil mandatar sau gestionar de afaceri.

În continuare am tratat condițiile angajării răspunderii notarului cu exemplificarea concretă a modului de apreciere a acestora de către instanțele de judecată. În finalul acestei secțiuni am trecut în revistă două hotărâri judecătorești de referință pronunțate de către instanțele franceze, care abordează îndeaproape problematica vizată.

În cadrul Secțiunii a IV-a ne-am propus să trasăm coordonatele regimului juridic al răspunderii civile a arbitrilor, apreciind că acesta prezintă o caracteristică aparte, în sensul că trebuie să țină cont de natura duală – contractuală și legală – a misiunii arbitrilor.²³ Arbitrul, la fel ca și judecătorul, beneficiază de o protecție deosebită în cadrul acțiunilor în angajarea răspunderii pentru o judecată eronată. Dar arbitrul nu este numai un judecător. Acesta este în primul rând un prestator de servicii, care a încheiat cu părțile implicate un contract de arbitraj, din care au izvorât o serie de obligații specifice, legate inclusiv de organizarea procedurii.²⁴ Pe cale de consecință, între arbitru și părți se configurează un raport contractual cu elemente tipice, care are efecte directe în planul răspunderii profesionistului. Deși legiuitorul tinde la crearea unei similitudini între răspunderea arbitrilor și cea a judecătorului, având în vedere dispozițiile Legii nr. 303/2004 privind statutul magistratului, în realitate răspunderea arbitrilor se distanțează sesizabil, aceasta îmbrăcând natura juridică a unei răspunderii *contractuale*. Bineînțeles, în practică pot fi întâlnite situații în care profesionistul

²³X. Delpech, *Responsabilité civile de l'arbitre : un régime original*, Dalloz actualité 23 janvier 2014, Recueil Dalloz 2014 p. 219.

²⁴E. Loquin, *La responsabilité civile des arbitres en cas de dépassement du délai de l'arbitrage*, în RTD Com. 2006 p. 299.

vatămă prin îndeplinirea defectuoasă a atribuțiilor sale, alte persoane decât cele care încheie contractul de arbitru. Spre exemplu, nepronunțarea hotărârii arbitrale în termenul stabilit de convenția arbitrală poate afecta interesele unei persoane străine de litigiu, care dorește să achiziționeze bunul care face obiectul acestuia, iar prin întârziere pierde opțiunea de finanțare. În același sens, ne putem imagina și situația în care, arbitrul încalcă obligația de confidențialitate a procedurii, care se extinde și cu privire la co-contractanții părții din procedura arbitrală.

Așadar, problematica naturii juridice, se va raporta întotdeauna la termenii concreții ai speței deduse judecării, cu mențiunea că în general este vizată o răspundere contractuală.

În ceea ce privește *fundamentul răspunderii civile a arbitrului*, acesta este, prin esența atribuțiilor care îi incumbă profesionistului, unul *subiectiv*, axat pe elementul vinovăției în săvârșirea faptei ilicite. În exercitarea profesiei sale, arbitrul se obligă să își ofere întreaga pricepere, cunoaștere și măiestrie pentru pronunțarea unei soluții juste, respectiv pentru desfășurarea procedurii arbitrale în cele mai optime condiții. Obligațiile specifice sunt în esență obligații de diligență.

Din nou, am apreciat utilă formularea de concluzii cu privire la această răspundere specială prin prezentarea unei soluții jurisprudențiale de referință pronunțate în domeniu ce viza angajarea răspunderii unui arbitru pe motivul nerespectării obligației sale de imparțialitate, respectiv a obligației de îndeplinire a sarcinilor cu bună-credință.

Secțiunea a V-a a Titlului IV al lucrării abordează problematica răspunderii civile a expertului judiciar. Pentru o lungă perioadă de timp, jurisprudența a asimilat în mod nejustificat poziția juridică a expertului cu cea a unui magistrat, ajungând chiar la a-i conferi expertului imunitățile specifice judecătorilor. Spre exemplu, în sistemul de drept francez a fost generalizat un citat dintr-o hotărâre a Curții de Apel din Pau din 1863²⁵, potrivit căruia: „*activitatea experților este considerată activitatea justiției și este inatacabilă, asemeni hotărârii care cuprinde concluziile raportului de expertiză. Experții se bucură de imunitățile reglementate pentru magistrații aflați în exercitarea funcțiilor lor juridice.*” Orientarea era justificată de considerentul potrivit căruia

²⁵ Hotărârea din 30 déc. 1863, S. 1864. 2. 32, citată de către S. Bertolaso, J.-Cl. *Responsabilité civile et assurance*, Fasc. 375, n° 19 ; J.-J. Daigre, *La responsabilité civile de l'expert judiciaire*, Rev. huiss. 1986. 487 ; L. Melennec, *La responsabilité civile des experts judiciaires et des médecins experts en particulier*, RDSS 1972. 1.

contestarea activității expertului ar echivala cu o contestație asupra deciziei care are la bază raportul de expertiză, iar părților nu li se poate oferi o cale de atac indirectă prin care s-ar contura posibilitatea refacerii procesului.²⁶ Soluția și raționamentul au fost aspru criticate în literatura de specialitate, pe motiv că se face confuzie între funcția de judecător și profesia de expert, în vreme ce acestea două sunt total diferite: expertul formulează constatări pe care judecătorul le folosește în adoptarea deciziei sale.²⁷ Prin criticarea activității expertului nu se contestă decizia judecătorului. Raportul de expertiză prezintă constatarea unei stări de fapt. Dacă acesta cuprinde greșeli în elaborarea sa este necesară angajarea răspunderii expertului asemeni situației în care s-ar comite o faptă de înșelăciune pe parcursul judecării prin prezentarea unui document fals și s-ar acționa împotriva autorului acestuia fără a pune la îndoială decizia care a fost pronunțată. Angajarea răspunderii civile a expertului nu contrazice principiul autorității de lucru judecat deoarece nu se revine asupra deciziei, ci se compensează prejudiciul suferit de justițiabil din vina expertului.²⁸

Jurisprudența²⁹ a reținut aceste critici și a evoluat ulterior, recunoscând că putem angaja răspunderea civilă a expertului, inclusiv atunci când raportul de expertiză face parte integrantă din decizia finală, fără a aduce atingere autorității de lucru judecat.

Răspunderea civilă a expertului judiciar se angajează în raport de prevederile art. 34 din O.G. 2/2000, care se coroborează cu dispozițiile de drept comun cuprinse în art. 1357 C.civ. Potrivit căroră: *„cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare”*. Părțile litigante au astfel posibilitatea de a-l acționa pe expert pentru despăgubiri pe temeiul *răspunderii civile delictuale*, între acestea și profesionist neexistând vreun raport de ordin contractual.

În exercitarea atribuțiilor sale, expertul judiciar trebuie să depună toată măiestria, priceperea, cunoașterea și experiența sa. Acesta trebuie să acționeze corect și conștiincios, cu respectarea tuturor normelor legale cu incidență directă sau indirectă asupra situației supuse atenției sale. Expertul trebuie să se asigure că raportul său nu conține inexactități sau greșeli evidente, concluzii eronate, obiective tratate superficial

²⁶V. Larribau-Terneyre, op.cit..

²⁷S. Bertolaso, op.cit., nr 29; L. Melennec, op.cit., 1972. RDSS 1.

²⁸Nota H. Mazeaud sub T. Civ. Seine, 09 februarie 1939 Gas. Pal. 1939. 1 743.

²⁹Tribunalul civil din Sena a statuat pentru prima dată în cuprinsul unei hotărâri din 9 februarie 1939 faptul că legea nu acordă expertului judiciar nici o imunitate, deși funcția sa se află în legătură directă cu administrarea justiției, acesta fiind *supus pe deplin regulilor de drept comun al răspunderii civile*.

din neglijența sa sau datorită lipsei competenței sale profesionale. În sarcina expertului regăsim în preponderență *obligatii de diligență*, astfel încât răspunderea sa este esențialmente o răspundere subiectivă, fundamentată pe elementul vinovăției.

În continuare, în Secțiunea a VI-a am studiat răspunderea civilă a arhitectului în calitatea sa de profesionist. În partea introductivă am semnalat faptul că în principiu, această răspundere este contractuală, fiind clădită pe dispozițiile contractului încheiat între beneficiar și profesionist. Acest contract poate fi unul de antrepriză, de vânzare-cumpărare a unui imobil ce urmează să fie construit sau un contract nenumit, conceput de către părți, prin care arhitectul își asumă obligațiile specifice profesiei sale față de beneficiar³⁰. În mod firesc, în situații excepționale în măsura în care prejudiciul este cauzat unei terțe persoane devine incident regimul răspunderii delictuale pentru fapta proprie sau pentru fapta prepusului.

În vederea angajării răspunderii arhitectului, victima prejudiciului injust are la îndemână atât acțiunea în răspundere de drept comun, specifică profesioniștilor, cât și acțiunea în garanție pentru viciile ascunse și pentru calitățile convenite. În funcție de calea aleasă, sunt antrenate regimuri juridice distincte, dar care vizează în principal calitatea de profesionist a persoanei care a săvârșit fapta de malpraxis.

După identificarea cadrului legal, am procedat la studiul principalelor obligații ce incumbă acestui profesionist: obligația de informare și obligația de realizare a lucrării. Dat fiind specificul domeniului în care ne situăm am apreciat oportună prezentarea semnificației juridice a actului recepției construcției. Anterior recepției lucrării orice faptă de malpraxis care a cauzat un prejudiciu beneficiarului va cădea sub incidența *răspunderii contractuale* astfel cum este reglementată prin art. 1350 C.civ. Raportat la art. 1851-1880 C.civ. și legi speciale. Întotdeauna se va avea în vedere calitatea de profesionist a arhitectului, care va influența termenii răspunderii de drept comun într-o manieră specifică, în sensul agravării.

După momentul recepției lucrării prejudiciile care se înscriu în condițiile legale ale *garanției pentru vicii ascunse și pentru calitățile convenite* vor fi reparate utilizându-se regulile caracteristice ale acestora. Celelalte prejudicii, precum și situațiile legate de garanția perfectei executări urmează să fie supuse răspunderii contractuale specifice arhitectului.

³⁰ Ph.Malinvaud, Ph.Jestaz, P.Jourdain et O.Tournafond, *Droit de la promotion immobilière*, Éd. a 8-a, Précis Dalloz, 2009, nr. 303 și urm..

Dat fiind principiul disponibilității care guvernează procesul civil, instanța va soluționa acțiunea în răspunderea profesionistului astfel cum a fost determinată prin cererea introductivă, adică pe calea acțiunii în răspunderea contractuală de drept comun specifică profesioniștilor sau în temeiul garanției legale care incubă antreprenorului.

Dacă cererea de chemare în judecată vizează antrenarea răspunderii pe fundamentul garanției, judecătorul de fond nu are datoria de a verifica dacă daunele invocate ar fi putut fi reparate sub regimul răspunderii contractuale de drept comun, chiar dacă acesta din urmă ar fi fost mai avantajos³¹. În aceste condiții, apare ca fiind cel mai avantajos pentru victimă să își fundamenteze acțiunea atât pe prevederile legale referitoare la garanția pentru vicii ascunse, cât și pe dispozițiile care reglementează răspunderea de drept comun, acestea devenind aplicabile dacă nu se reușește să se facă dovada îndeplinirii condițiilor legale ale garanției, în special criteriul nivelului de gravitate suficient de important.

Este important de reținut însă că datorită principiului *specialia generalibus derogant*, defectele care se înscriu în liniile caracteristice ale celor reparabile prin intermediul garanției legale, nu pot face obiectul unei acțiuni în răspundere fundamentate pe dreptul comun.

Secțiunea a VII-a a Titlului IV am dedicat-o studiului răspunderii civile a transportatorului, pornind de la stabilirea cadrului legal național, internațional și unional și continuând cu analiza fundamentului. În cercetarea regimului juridic am avut în vedere fiecare domeniu în parte (aerian, rutier, feroviar și maritim) în raport de transportul de mărfuri, transportul de persoane, respectiv transportul de bagaje.

Studiul acestei ipoteze speciale a avut ca și punct de plecare analiza juridică a contractului de transport, definirea și indicarea caracterelor juridice, cu prezentarea naturii juridice și a elementelor care îl diferențiază de alte contracte civile. Cercetarea obligațiilor contractuale asumate de către părți reprezintă premisa examinării condițiilor angajării răspunderii contractuale a profesionistului, respectiv fundamentul acestei răspunderi.

În ceea ce privește fundamentul acestei răspunderii, regula generală constă în concretizarea unei veritabile prezumții de culpabilitate a transportatorului în ipoteza

³¹ Curtea de Casație franceză, Secția a III-a, hotărârea nr. 97-20.505 din 9 iunie 1999, Bull.civ. III, nr. 130; RDI 2000. 58, cu observații de Ph. Malinvaud.

producerii unui prejudiciu pe parcursul desfășurării deplasării. Această prezumție conduce la angajarea unei răspunderii obiective, de plin drept a transportatorului. Producerea unui prejudiciu pe durata unui transport declanșează în mod automat și obiectiv mecanismul antrenării răspunderii transportatorului în vederea despăgubirii victimei. În apărare, acesta va putea invoca doar cauzele stabilite prin lege sau contract privind posibilitatea înlăturării răspunderii sale. Pe cale de consecință, victima nu va mai trebui să facă dovada unei culpe a profesionistului în producerea prejudiciului, poziția sa procesuală fiind avantajată.

În continuare am realizat o analiză distinctă cu privire la regimul juridic al răspunderii transportatorului din domeniul transportului de mărfuri, respectiv din cel al transporturilor de persoane, precum și din cel al transporturilor de bagaje. În cadrul fiecăreia dintre aceste categorii am făcut ce trimiteri directe la transportul rutier, aerian și maritim, subliniind principalele prevederi legale aplicabile, precum și soluții jurisprudențiale de referință pronunțate în domeniu.

Prin concluziile pe care le-am formulat cu privire la întreaga lucrare am încercat să atragem atenția asupra semnificațiilor acestei teme de cercetare, care se concretizează ca o ipoteză distinctă de răspundere civilă integrată în amplul proces de reconstrucție al instituției răspunderii civile. Am subliniat din nou faptul că demersul nostru se dorește a fi o demonstrație pertinentă a *unicității malpraxisului profesional*, indiferent de regimul juridic aplicabil, contractual sau extra-contractual, justificat de consacrarea unui fundament juridic comun, esențialmente de natură obiectivă privind asumarea riscurilor exercitării unei profesii sau cele privind exploatarea unei întreprinderi. Scopul angajării răspunderii civile este *restabilirea echilibrului social distrus prin comiterea unei fapte prejudiciabile și repunerea victimei în situația anterioară comiterii acestuia*. Elementul specific răspunderii profesioniștilor îl reprezintă faptul că a fost recunoscută la nivel doctrinar și jurisprudențial ca fiind *o nouă răspundere civilă justificată pe considerente privind etica și deontologia profesională*.

Cercetarea malpraxisului profesional ne-a prilejuit o prezentare evolutivă a celor mai valoroase idei conturate de-a lungul timpului în doctrina clasică, dar și șansa de a privi spre viitor, în speranța punerii în aplicare în jurisprudență a elementelor novatoare aduse de actualul Cod civil, pentru perfecționarea instituției răspunderii civile. Analiza răspunderii profesionistului și a fundamentului său demonstrează faptul

că relația dintre profesionist și beneficiarul prestației nu poate fi integral subordonată regulilor instituite printr-un contract civil, în esență de prestări servicii, pe de o parte, dar nici celor ale unei răspunderi delictuale, pe de altă parte, care ar impune o interpretare exigentă a coordonatelor de funcționabilitate a acesteia. Răspunderea profesionistului în fața riscurilor inerente exercitării activității sale este o răspundere specială, agravată în raport de alte răspunderi juridice, care vizează cu precădere calitatea specială a autorului faptei de malpraxis.